

kódoló funkciót, azaz az aktív irányba történő utalást sem.

Náray-Szabó kifejezéstára a francia beszédfordulatoknak csak egy kis részét, mondhatni töredékét veszi számba. Azonban azt is be kell látnunk, hogy a szerző igencsak nehéz feladatra vállalkozott: a francia nyelv (de tulajdonképpen minden nyelv) egyik legdinamikusabban változó frazeológiai egységét, a mindennapos kommunikáció szituációs kliséit veszi górcső alá. Csak helyeselni tudjuk tehát a francia beszédfordulatok repertoárjának állományba vételére irányuló szándékát, amelyre eddig még nem adódott példa a magyar szótárírás történelme során.

A már említett hiányosságok ellenére, melyek kiküszöbölése csak a szótár előnyére válhat, a *Francia–magyar beszédfordulatok* hasznos kézikönyv az igényes, életszerű nyelvhasználatra törekvő tanuló számára, és egyben kitűnő alapot biztosít egy reménybeli bővített kiadáshoz.

Lipták-Pikó Judit

Zágorec-Csuka Judit

A családom anyanyelve a muravidéki magyarok identitása tükrében

(The language of my family in the mirror of identity of Hungarians in Mura-region)

Pilisvörösvár: Muravidéki Magyar Baráti Kör Kulturális Egyesülete, 2008. 104 p.

A szerző költőként már több magyar és szlovén nyelvű verseskötvet alkotója. Képzőművészeti életmű-kötet, Zrínyi-tanulmány, a Muravidék és a Rábavidék kortárs szlovén irodalmi alkotásainak magyarra való átültetése, valamint az általa alapított és társ-szerkesztett *Lindua* című folyóirat füződik a nevéhez. Doktori disszertációját a szlovéniai magyar könyvkiadás, sajtó és könyvtárügy történetéről írta (2004).

A jelen tanulmánykötet, melyet nagypapjának, Csuka Józsefnek ajánlott, 2008 tavaszán látott napvilágot. A munka eredetileg a volt Magyar Kulturális Örökség Minisztériumának anyanyelvi pályázatára készült, és díjnyertes pályamű lett.

A szerző átfogó képet nyújt a muravidéki magyarság kétnyelvűségéről, a kisebbségi létről és az identitás kérdéséről.

A kötet két nagy részre tagolható, melyeket az egyes fejezetek még kisebb egységekre bontanak. Az első rész, *A családom anyanyelve* az anyanyelv, a keveréknyelvűség és a kétnyelvűség kérdéskörével foglalkozik, míg a második rész az identitás fogalma köré építkezik.

Az első részben Zágorec-Csuka Judit a családjá – az előző két nemzedék, önmaga, testvére és gyermekei – anyanyelvének, nyelvhasználatának jellegzetességeit tárja elének a nyelvészeti szakszókincs biztos kezelésével. Ennek kapcsán ismerteti meg az olvasóval a muravidéki magyar nyelvjárás általános jellemzőit, hangtani és alaktani sajátosságait. A dialektológia a muravidéki magyar tájnyelvet a hetesi és az őrségi nyelvjárások nyúlványának tekinti, de két vonatkozásban különbözik az anyaországitól: egyrészt archaikusabb, másrészt erősen kontaktusos, tele van szlovénizmusokkal.

A fonémarendszerre a rövid tendencia jellemző: (1) a hosszú magánhangzók szó belsőjében és szóvégi helyzetben is megrövidülnek; (2) a mássalhangzók esetében ez egyrészt a hosszú mássalhangzók rövid ejtésében, másrészt a ly-l változásban, vagy a szóeleji, szóbelsei és a szóvégi helyzetben való elhagyásában nyilvánul meg. Az alaktani rendszerben a ragok, a főnévi igenevek és az ikes igék ragozásában mutatkoznak különbségek.

Az első rész második fejezetében a szerző saját irodalmi nyelvét mutatja be a *Viharverten* című 1997-es és a *Kiűzve az Édenből* című 2003-as kötet recenziói alapján. Verseit a műfajhatárok átlépése és az E/2 önmegszólítás jellemzi. A tartalmat illetőleg verseiben állandóan jelen van egy kettősség: a szülő-

föld szeretete és az onnan való elvágyódás (Magyarországra).

A harmadik fejezet *Gyermekeim nyelve* címmel az első rész legterjedelmesebb tanulmánya. Nem tudományos igénnyel készült, hanem a szerző saját személyes tapasztalatait jeleníti meg gyermekeinek nyelvelsajátításával kapcsolatban. Mégis mind pszicholingvisztikai, mind szociolingvisztikai szempontból sok hasznos információt tartalmaz: Zágorec-Csuka Judit ennek a két tudományterületnek a szakkifejezéseit felhasználva két fia példáján mutatja be a hangok és hangkapcsolatok elsajátítását, a beszédfejlődés fordulatait, a szófajok váltakozását – mindvégig kiemelten kezelve a kétnyelvűség állapotát.

Kiderül, hogy otthon a gyermekekkel csak magyarul beszéltek szülei, így azok a szlovén nyelvvel csak a bölcsődében, óvodában kerültek kapcsolatba. Mégis rendkívül hamar elsajátították a környezet nyelvét, és ma már a két nyelv állandó interferenciája jellemzi nyelvhasználatukat (például „Ma sokat tornáztunk a *telovadnicában* (tornateremben) ... majd bementünk a *blagovnicába* (áruházba) (p. 35)). A szerző megjegyzi, hogy ő maga próbálja állandóan javítani őket annak ellenére, hogy tudja: a muravidéki magyar nyelv társadalmi funkciója egyre inkább szűkül az otthoni nyelvhasználat irányába. Ebben a részben különös figyelmet érdemel, hogy a szerző az anya személyességével képes szólni egy szaktudományosan megragadott kérdéstről.

Ez a kétnyelvűségről szóló rész mintegy átvezetésként szolgál *A többnyelvűség és a mi kétnyelvűségünk az Európai Unióban* című fejezethez, mely a szlovéniai magyarok kétnyelvűségét és a sokat vitatott, 1959-ben bevezetett kétnyelvű oktatást mutatja be. Előnyként említi a szerző, hogy a kétnyelvű oktatás elvileg lehetőséget nyújt a továbbtanuláshoz Magyarországon és Szlovéniában is, valamint erősíti az idegen nyelvek tanulását. A hátrányát viszont abban látja, hogy az érvényesülés nyelve a szlovén, így a kétnyelvű oktatás nem ideális, de jobb alternatíva hiányában mégis ez bizonyul a legjobb megoldásnak.

A jövővel kapcsolatban felteszi a kérdést: vajon a Trianon utáni negyedik generáció (ahová gyermekei tartoznak) mit visz tovább szülei és nagyszülei anyanyelvéből. Aggályai kifejezésével egyidejűleg megoldást is javasol. Az Európai Unió viszonyai között a szlovén-magyar-osztrák hármashatár fekvéséből próbál előnyt kovácsolni: egy közös háromnyelvű felsőoktatási intézmény létrehozását ajánlja a multikulturális valóság tudatosításával. Tehát a lokális identitást regionálissá kívánja tenni, az interetnikus és interkulturális viszonyok figyelembevételével.

A második rész központi fogalma az identitás. Mitől függ a muravidéki magyarok identitása?

A kérdés megválaszolásához először a történelmi háttérrel vázolja fel a szerző, történelmi struktúrákon keresztül vizsgálja az identitás kérdését. Sorra veszi az 1920 előtti, a két világháború közötti, az 1945 utáni és a Szlovénia megalakulásáig (1991) tartó időszakot. Az 1991 utáni időszakra az intézményesülés jellemző, amikor egy sor közösséget teremtő intézmény jön létre, így a Magyar Nemzeti Tájékoztatási Intézet 1993-ban, a Magyar Művelődési Intézet 1994-ben. 1988-tól a muravidéki magyar irodalmat és tanulmányokat közlő *Muratáj* című folyóirat indul útjára, majd 2007-től a *Lindua* című kétnyelvű folyóirat jelenik meg.

A muravidéki magyarok érdekképviselői és oktatási intézményei, valamint tudományos fórumai kettős célt szolgálnak: egyrészt az ott élő magyarok szolgálatában állnak, másrészt segítik az anyaországgal való kapcsolattartást.

A fejezet és a tanulmánykötet a gondolkodási struktúrák bemutatásával zárul. A szerző szerint a muravidéki magyarság gondolkodásmódja vegyíti a demokratikus és a nacionalista, a patrióta és a kozmopolita attitűdöt. A kisebbségi léthelyzetbe szorult magyarság még nem tudta összeegyeztetni kisebbségi identitását az európai identitással. Még sok kérdést kell tisztázni, mint például: „Valójában kik is a muravidéki magyarok? ... Milyen alapon

tartoznak össze? Mi teszi őket muravidéki magyarrá? ... Hogyan reprezentálja a muravidéki magyarság önmagát? S ezt hogyan látják azok, akik nem muravidékiek?” (p. 90).

Zágoréc-Csuka Judit tanulmánykötetét tudományos jellege miatt elsősorban a filozófia, a pszichológia és a nyelvészolológia kutatóinak, illetve a muravidéki magyarság értelmiségi rétegének ajánlom, ha többet szeretnének megtudni a muravidéki magyarok múltjáról, jelenéről, jövőjéről, nyelvhasználatáról, az identitás kérdéséről és nem utolsósorban az Európai Unió nyújtotta lehetőségeikről.

Molnár Mária

Lengyel Zsolt – Navracsics Judit
(szerk.)

Tanulmányok a mentális lexikonról /
Studies on the mental lexicon
Budapest: Tinta Könyvkiadó,
2009. 456 p.

A kétnyelvű kötet *Lengyel Zsolt* és *Navracsics Judit* szerkesztésében a pszicholingvisztika egyik sokszínű témakörét, a mentális lexikon szerveződését és működését járja körül. Avizsgálttémaknapjainkpszicholingvisztikai kutatásainak központi kérdéseit veszik górcső alá: a nyelvsajátítás háttérében álló mechanizmusok megismerését, a beszédprodukción és a beszédészlelés motorjával szolgáló mentális és nyelvi folyamatokat tanulmányozzák. A mű a Tinta könyvkiadó *Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához* című sorozatának 92. kötete. A kétnyelvű szerkesztés célja elsősorban a magyar kutatások nemzetközi pódiumon való bemutatása, hogy kutatóinknak a mentális lexikon és tágabb értelemben a pszicholingvisztika aktuális kérdéseivel kapcsolatos vizsgálatait nemzetközi kontextusban tárgyalja, illetve hogy eredményeiket eljuttassa a határokon túlra.

A kötet hat fejezetre oszlik. Az első fejezet *a mentális lexikon szerveződésével*, működésével és tárolási mechanizmusaival foglalkozik. Az ebbe a témakörbe összegyűjtött tanulmányok főképp a szavak szintjén közelítik meg a mentális lexikon problémáit. Elsőként *Lengyel Zsolt* új perspektívákat ismertet a magyar szóasszociációs tesztek, illetve a Magyar Asszociációs Normák Enciklopédiáját illetően, 10-14 éves gyerekek köréből gyűjtött anyag alapján. *Bombolya Mónika* a hallássérült tanköteles gyermekek aktív szókincsét vizsgálja, s ezzel az atipikus nyelvi fejlődés perspektívájából ismerteti a mentális lexikon sajátosságait a halláscsökkenés eltérő fokozataival jellemezhető gyermekek esetében, akiknél az anyanyelv elsajátítását jelentősen befolyásolja a hallás hiánya. A gyermekek szókincsét mind mennyiségi, mind minőségi szempontok szerint elemzi, amivel hozzájárul a halláscsökkenést, illetve hallássérült gyerekek diagnosztikai és fejlesztő pedagógiai gyakorlatának finomodásához, tökéletesezéséhez. *Doró Katalin* „L2 Productive vocabulary and mental lexicon in light of a word association task” című írásában lexikai tudást mérő tesztek segítségével 198 angol szakos magyar egyetemi hallgató produktív szókincsét vizsgálja azzal a céllal, hogy képet kapjunk mentális lexikonjuk szerveződéséről. Több ponton megkérdőjelezi a szóasszociációs irodalom számos elterjedt nézetét, és rámutat központi fogalmak, mint például a „lexikai tudás” tisztázásának jelentőségére.

Tukacsné Károlyi Margit és *Gerliczkiné Schöder Veronika* a gyorsírók sajátos helyzetéből vizsgálja a mentális lexikon működését és az írásban való azonnali kódolás sajátosságait, melynek során az egy személyben hallgató és rögzítő személynek számos logikai és nyelvtani szabályszerűséget kell figyelembe vennie. A tanulmány a dekódolás-újrakódolás kettős folyamatának egyedi jellemzőit tárgyalja: ismerteti és elemzi a gyorsíró lexikai hozzáféréseinek és rekonstrukciós tevékenységének sajátos, bonyolult működését. *Vargha Sára Fruzsina* a vizuális szófelismerés